

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ

У. ВОТ

представено на 4 април 2017 година¹

Дело C-612/15

Наказателно дело

срещу

Николай Колев,

Милко Христов

Стефан Костадинов

(Преюдициално запитване, отправено от Специализиран наказателен съд (България))

„Преюдициално запитване — Наказателно производство — Директива 2012/13/ЕС — Право на информация относно обвинението — Право на достъп до делото — Директива 2013/48/ЕС — Право на достъп до адвокат — Измама, засягаща финансовите интереси на Европейския съюз — Престъпления — Ефективни и възпиращи санкции — Преклузивен срок — Прекратяване на наказателното производство без разглеждане на обвиненията по същество — Право на справедлив съдебен процес — Право на защита — Разумен срок“

1. Настоящото дело предоставя на Съда възможност да се произнесе по основни понятия от наказателното право. Специализираният наказателен съд (България) иска от него да прецени дали правото на Съюза трябва да бъде тълкувано в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която задължава съда, сезиран с такова искане от засегнатото лице, да прекрати наказателното производство срещу последното, когато са изтекли повече от две години от началото на досъдебното производство, независимо от тежестта на делото и без да е възможно да се преодолеят умишлените пречки от страна на обвиняемите. Съдът следва да разгледа какви биха били при тези обстоятелства последиците от евентуалната несъвместимост на тази национална правна уредба с правото на Съюза.

2. Освен това запитващата юрисдикция поставя на Съда редица въпроси, свързани с момента, в който обвиняемият трябва да получи информация относно повдигнатото срещу него обвинение, и с момента, в който той или неговият адвокат трябва да има достъп до материалите по делото. Накрая Съдът трябва да разгледа дали противоречи на правото на Съюза национална разпоредба, която предвижда адвокатът, който защитава в рамките на едно и също дело обвиняеми с противоречиви интереси, да бъде отстранен и да бъде заменен със служебно назначен адвокат.

¹ Език на оригиналния текст: френски.

I – Правна уредба

A – Правото на Съюза

1. Първично право

3. Член 325 ДФЕС гласи:

„1. [Европейският с]ъюз[...] и държавите членки се борят с измамата и с всяка друга незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза, като приемат мерки в съответствие с разпоредбите на настоящия член, които имат възпиращо действие и предлагат ефективна защита в държавите членки, както и в институциите, органите, службите и агенциите на Съюза.

2. Държавите членки приемат същите мерки за борба с измамата, засягаща финансовите интереси на Съюза, каквито предприемат за борба с измамата, засягаща собствените им финансови интереси.

[...]

4. Европейският парламент и Съветът, като действа[т] в съответствие с обикновената законодателна процедура и след консултация със Сметната палата, приемат необходимите мерки в областта на предотвратяването и на борбата с измамата, засягаща финансовите интереси на Съюза, с цел да осигури ефективна и равностойна защита в държавите членки, както и в институциите, органите, службите и агенциите на Съюза.

[...]“.

2. Вторично право

a) Регламент (ЕО) № 450/2008

4. Съгласно член 21, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 450/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година за създаване на Митнически кодекс на Общността (Модернизиран митнически кодекс)² „[в]сяка държава членка предвижда санкции за неспазване на митническото законодателство на Общността. Тези санкции са ефективни, пропорционални и възпиращи“.

б) Конвенцията за ЗФИ и Първи протокол към Конвенцията за ЗФИ

5. Преамбюлът на Конвенцията, съставена на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз, за защита на финансовите интереси на Европейските общности, подписана в Люксембург на 26 юли 1995 г.³, посочва, че високодоговарящите се страни по тази конвенция, държави — членки на Европейския съюз, са убедени, „че защитата на финансовите интереси на Европейските общности се нуждае от наказателно преследване на измамническото поведение,

² ОВ L 145, 2008 г., стр. 1.

³ ОВ С 316, 1995 г., стр. 49; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 12, стр. 51, наричана по-нататък „Конвенцията за ЗФИ“.

което накърнява тези интереси“⁴, и „в необходимостта да се наказва това поведение с ефективни, съразмерни и разубеждаващи наказания, без да се нарушава възможността за прилагане на други наказания в подходящи случаи, както и в необходимостта поне при сериозни случаи такова поведение да бъде наказуемо с лишаване от свобода“⁵.

6. Член 1, параграф 1, буква б), първо тире и параграф 2 от Конвенцията за ЗФИ предвижда следното:

„За целите на настоящата конвенция измамите, засягащи финансовите интереси на Европейските общности, съставляват:

[...]

б) по отношение на приходите, всяко умишлено действие или бездействие, свързано със:

– използването или представянето на фалшиви, грешни или непълни изявления или документи, което води до неправомерно намаляване на средствата от общия бюджет на Европейските общности или бюджетите, управлявани от или от името на Европейските общности,

– [...]

2. [В]сяка държава членка предприема необходимите и подходящи мерки за транспониране на параграф 1 в нейното национално наказателно право по такъв начин, че поведението съгласно него да съставлява престъпно деяние“.

7. Съгласно член 2, параграф 1 от тази конвенция:

„Всяка държава членка предприема необходимите мерки, за да гарантира, че деянието, посочено в член 1, както и съучастието, подбудителството или опитът да бъде извършено деянието, посочено в член 1, параграф 1, ще бъдат наказуеми с ефективни, съразмерни и възпиращи наказания, включително, поне в случаи на тежка измама, наказания с лишаване от свобода, които могат да доведат до екстрадиция, като се разбира, че за сериозна измама се счита измамата, включваща минимална сума, определена от всяка държава членка. Тази минимална сума не може да бъде по-висока от 50 000 [EUR]“.

8. Член 2 от Протокола, съставен на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз, към Конвенцията за защита на финансовите интереси на Европейските общности⁶, озаглавен „Пасивна корупция“, гласи следното:

„1. За целите на настоящия протокол пасивна корупция е умишлено деяние на служител, който пряко или чрез посредник иска или получава облага от какъвто и да е характер за себе си или за трето лице, или приема обещание за такава облага, за да извърши или да не извърши действие по служба, или да наруши служебните си задължения при осъществяване на функциите си, с което уврежда или може да увреди финансовите интереси на Европейските общности.

2. Всяка държава членка предприема необходимите мерки, за да гарантира, че деянията, посочени в параграф 1, съставляват престъпно деяние“.

⁴ Параграф 5 от този преамбул.

⁵ Параграф 6 от посочения преамбул.

⁶ ОВ С 313, 1996 г., стр. 2; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 12, стр. 61, наричан по-нататък „Първи протокол към Конвенцията за ЗФИ“.

9. Член 3 от Първи протокол към Конвенцията за ЗФИ, озаглавен „Активна корупция“, гласи:

„1. За целите на настоящия протокол активна корупция е умишлено деяние на лице, което обещава или дава пряко или чрез посредник облага от какъвто и да е характер на служител, за него или за трето лице, за да извърши или да не извърши действие по служба, или да наруши служебните си задължения при осъществяване на функциите си, с което уврежда или може да увреди финансовите интереси на Европейските общности.

2. Всяка държава членка предприема необходимите мерки, за да гарантира, че деянията, посочени в параграф 1, съставляват престъпно деяние“.

в) *Директива 2012/13/ЕС*

10. Съгласно член 1 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство⁷, тя има за цел да „установ[и] правила относно правото на информация на заподозрените лица или на обвиняемите относно техните права в наказателното производство и относно обвинението срещу тях“.

11. Според член 6 от тази директива:

„1. Държавите членки гарантират, че заподозрените лица или обвиняемите получават информация относно престъпното деяние, в извършването на което са заподозрени или обвинени. Тази информация се предоставя незабавно и с подробностите, необходими, за да се гарантира справедливостта на производството и ефективното упражняване на правото на защита.

[...]

3. Държавите членки гарантират, че не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда се предоставя подробна информация относно обвинението, включително относно характера и правната квалификация на престъплението, както и формата на участие на обвиняемия.

4. Държавите членки гарантират, че заподозрените лица или обвиняемите са информирани незабавно за промени в информацията, предоставена в съответствие с настоящия член, когато това е необходимо, за да се гарантира справедливостта на производството“.

12. Член 7 от посочената директива предвижда:

„1. Когато бъде арестувано и задържано лице на някой от етапите на наказателното производство, държавите членки гарантират, че документите по конкретния случай, с които разполагат компетентните органи и които са съществени за ефективно обжалване съгласно националното право на законосъобразността на ареста или задържането, са предоставени на арестуваните лица или на техните адвокати.

2. С цел гарантиране на справедливостта на производството и подготовка на защитата държавите членки гарантират, че на заподозрените лица или обвиняемите или на техните адвокати се предоставя достъп най-малко до всички доказателствени материали, независимо дали са в полза на заподозрения или обвиняемия или в подкрепа на обвинението, с които разполагат компетентните органи.

⁷ ОВ L 142, 2012 г., стр. 1.

3. Без да се нарушава параграф 1, достъпът до материалите, посочени в параграф 2, се предоставя своевременно, за да може да се упражни ефективно правото на защита, но не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда. В случай че компетентните органи съберат нови доказателствени материали, своевременно се предоставя достъп до тях, така че да могат да бъдат взети предвид.

[...]“.

г) *Директива 2013/48/ЕС*

13. Член 1 от Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане⁸, гласи следното:

„С настоящата директива се установяват минимални правила относно правото на заподозрени и обвиняеми в наказателно производство и на лица, по отношение на които е започнато производство по Рамково решение 2002/584/ПВР [...], на достъп до адвокат и на уведомяване на трето лице при задържането, както и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи по време на задържането им“.

14.

„Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражнят правата си на защита“.

Б – Българското наказателно производство

15. В рамките на досъдебното производство прокурорът има водеща роля. Всъщност той ръководи разследването, поверено на разследващите органи, и сам взема решения относно насоката на производството.

16. Що се отнася до разследването, съгласно член 234 от Наказателно-процесуалния кодекс (наричан по-нататък „НПК“), прокурорът разполага с двумесечен срок за разследване, който може да бъде удължен еднократно с четири месеца от административния ръководител на съответния прокурор, а в изключителни случаи може да бъде удължаван неограничен брой пъти за неопределен срок от административния ръководител на горестоящата прокуратура. В това отношение запитващата юрисдикция уточнява, че до удължаване като последното се прибягва често при сложни дела като разглежданото в главното производство.

17. Съгласно членове 219, 221 и 246 от НПК, когато се съберат достатъчно доказателства за виновността на заподозряното в извършване на престъпление лице, разследващият орган съставя и подписва постановление за привличане на обвиняем. Това постановление е писмен акт, който трябва да отговаря на точно определени условия. То трябва по-специално да съдържа изложение на основните факти относно деянието и правната квалификация на тези факти. Именно в този момент заподозряното в извършване на престъпление лице и неговият

⁸ ОВ L 294, 2013 г., стр. 1.

адвокат биват информирани за обвинението чрез предявяване на посоченото постановление. Те трябва тогава да се запознаят със съдържанието на постановлението и да го подпишат. След това обвиняемият се разпитва, като той може да даде или да откаже да даде обяснения, а също така той или неговият адвокат може да направи искания.

18. Предявяването на разследването е уредено в членове 226—230 от НПК. За тази цел на обвиняемия и неговия адвокат по тяхно искане се предоставя достъп до материалите по разследването. Ако са направени искания, прокурорът се произнася по тях.

19. Когато е направено искане за предявяване на разследването, обвиняемият и неговият адвокат се призовават не по-късно от три дни преди датата за предявяване. Ако не се явят без уважителни причини в деня, за който са призовани, задължението за предявяване отпада. При предявяването разследващият дава на обвиняемия и на неговия адвокат подходящ срок за запознаване с всички материали по разследването.

20. След предявяването на разследването, и съответно, след произнасяне по исканията на обвиняемия и на неговия адвокат, разследването завършва.

21. След това, с внасянето на обвинителния акт на прокурора, започва друга фаза, а именно съдебната. В обвинителния акт, който според запитващата юрисдикция е „окончателното прецизирано обвинение“, в пълнота се формулира обвинението относно фактите и тяхната правна квалификация. Всъщност той съдържа две части — обстоятелствена, в която се посочват фактите, и заключителна, в която се посочва правната им квалификация. Обвинителният акт, препис от който по-късно се връчва на обвиняемия и на неговия адвокат, се внася в съда, който е длъжен в петнадесетдневен срок да провери дали са допуснати съществени процесуални нарушения.

22. В това отношение член 348, алинея 3, точка 1 от НПК посочва, че нарушението на процесуалните правила е съществено, когато уврежда в значителна степен признато от закона процесуално право. Този член уточнява, че характеристиката на допуснатото процесуално нарушение като „съществено“ отпада само ако то вече е отстранено.

23. Съдържанието на обвинителния акт се подчинява на строги формални изисквания. Така съществени процесуални нарушения представляват противоречията между обвинителния акт и последното повдигнато обвинение, предявено на обвиняемия от разследващия орган. Съществено процесуално нарушение е и противоречието в самия обвинителен акт. Така в главното производство е прието за съществено нарушение на процесуалните правила обстоятелството, че в мотивите на обвинителния акт прокурорът излага факта, че двама обвиняеми в главното производство са изразили неудовлетворението си от ниския размер на предложената като подкуп сума с гримаси, докато в заключителната част на обвинителния акт прокурорът посочва, че тези обвиняеми са изразили недоволството си с думи.

24. От друга страна, непредявяването на това постановление за привличане на обвиняем, съставено от разследващия орган, се счита за съществено процесуално нарушение, като в това отношение са без значение причините за непредявяването, дори то да е в резултат например от съзнателни действия на обвиняемите да го предотвратят. Припомням, че предявяването задължително трябва да се извърши от разследващия орган пряко на обвиняемия и на неговия адвокат.

25. Запитващата юрисдикция уточнява, че по абсолютно всички наказателни дела в България защитата се запознава със съдържанието на обвинителния акт и съответно получава информация за обвинението след внасянето му в съда, но преди разглеждането на самото обвинение.

26. Успоредно с това членове 368 и 369 от НПК предвиждат, че ако досъдебното производство не приключи в срок от две години, обвиняемият или обвиняемите имат право да поискат от съда да разпорежи на прокурора да приключи досъдебното производство в тримесечен срок, като го прекрати или внесе делото за разглеждане в съда. Прокурорът разполага с допълнителен петнадесетдневен срок, за да състави обвинителния акт. Ако той не приключи досъдебното производство до изтичане на определения срок, съдът изисква делото и прекратява наказателното производство.

27. Обратно, когато прокурорът състави обвинителен акт и го внесе в съда, последният го разглежда и проверява дали производството е проведено законосъобразно. Ако са допуснати съществени процесуални нарушения, съдът отново връща делото на прокурора, който има едномесечен срок, за да отстрани тези нарушения. Ако прокурорът не внесе делото в съда в този срок или ако делото бъде внесено в съда, но той отново установи съществени процесуални нарушения, наказателното производство се прекратява.

28. Прекратяването на наказателното производство е окончателен акт, който не подлежи на обжалване, и чиято законосъобразност може да бъде предмет на контрол само в изключителни случаи. Ето защо прокуратурата губи изобщо правото да води наказателно преследване срещу лицето, заподозряно в извършване на престъпление.

29. Що се отнася до правото на достъп до адвокат, член 91, алинея 3 и член 92 от НПК предвиждат, че съдът трябва да отстрани адвоката на един от обвиняемите, който е бил или защитник и на друг обвиняем, ако защитата на единия от обвиняемите противоречи на защитата на другия. Съгласно трайната българска съдебна практика противоречие в интересите е налице, когато един от обвиняемите дава обяснения, които са доказателство срещу друг обвиняем, който от своя страна не дава никакви обяснения. В такъв случай тези лица не могат да имат един и същ адвокат. Ето защо адвокатът е длъжен сам да се отведе, а ако не направи това, прокурорът или съдът трябва да го отстрани. В противен случай те допускат съществено процесуално нарушение, което води до отмяна на акта на прокурора или на съда.

II – Фактите по спора в главното производство

30. Г-н Николай Колев и г-н Стефан Костадинов (наричани по-нататък „обвиняемите в главното производство“) са обвинени в това, че като митнически служители на митница Свиленград (България), на границата с Турция, през периода от 1 април 2011 г. до 2 май 2012 г. са участвали в организирана престъпна група. В действителност те искали подкупи от водачите на товарни и леки автомобили, преминаващи границата от Турция към България, за да не извършват митническа проверка и да не отразяват в официални документи констатирани нередности. В края на смяната обвиняемите в главното производство си разделяли събраните по този начин суми.

31. Всички участници в тази организирана престъпна група, включително обвиняемите в главното производство, са арестувани през нощта на 2 срещу 3 май 2012 г. Веднага след обиска при ареста, тези лица са обвинени в участие в организирана престъпна група, а трима от тях, сред които един от обвиняемите в главното производство, са обвинени в укриване на паричната сума, намерена както в служебното помещение, така и в едно от тези лица.

32. През февруари и март 2013 г., обвиненията срещу осемте лица, участващи в посочената организирана престъпна група, са уточнени и са предявени на всички тези лица. По-конкретно на 21 март 2013 г. на обвиняемите в главното производство и техните защитници са предявени обвиненията, събраните доказателства и всички останали материали по делото. Обвинението срещу г-н Колев по-късно е било допълнително уточнено и предявено отново на 17 юли 2013 г.

33. Четири от осемте лица, участващи в организираната престъпна група, сключват споразумение с прокуратурата, за да бъде приключено наказателното преследване по обвинението за участие в организирана престъпна група. Това споразумение е било внасяно два пъти за одобрение в Специализирания наказателен съд, но и двата пъти искането е било отхвърлено от последния с мотива, че постановленията за привличане на обвиняем не са били издадени от компетентния орган и че са допуснати процесуални нарушения. Съответно съдът е разпоредил делото да бъде върнато на компетентния прокурор за повдигане на нови обвинения.

34. Ето защо на 7 ноември 2013 г. делото е поверено на специализираната прокуратура. Сроковете за разследване са удължавани многократно. Така прокурорът е извършил служебно определени процесуални действия, като връщане на делото на разследващите органи с указания, искания за удължаване на сроковете за разследване и изискване на справки.

35. Тъй като считат, че срокът по член 368, алинея 1 от НПК е изтекъл, обвиняемите в главното производство започват процедура по член 369 от НПК. Съдът установява, че двегодишният срок, считано от началото на досъдебното производство, наистина е изтекъл, и връща делото на прокурора с указание да го приключи в тримесечен срок съгласно член 369 от НПК и да предяви на обвиняемите в главното производство обвиненията и разследването. Този срок започва да тече на 29 октомври 2014 г. и изтича на 29 януари 2015 г. Тоест до тази дата следва да приключат всички следствени действия, включително повдигане на обвинения и предявяването им на обвиняемите в главното производство. След това прокурорът разполага с петнадесетдневен срок, за да изготви обвинителен акт и да го внесе в съда.

36. Предявяването на изготвените с оглед на определението на съда нови постановления за привличане на обвиняемите и на техните адвокати е било невъзможно. Всъщност на 13 януари 2015 г. г-н Колев е призован да се яви на 19 януари 2015 г. Същия ден неговият адвокат уведомява по факс, че обвиняемият не може да пътува по здравословни причини. Г-н Колев е призован отново, по телефона, да се яви на 22 януари 2015 г. Въпреки това не се явяват нито той, нито адвокатът му, който посочва, че неговият клиент е в болница, а самият той е възпрепятстван по служебни причини. Г-н Колев е призован за пореден път да се яви на 27 и 28 януари 2015 г., но без резултат, тъй като неговият адвокат посочва, че той е в болница. Те са призовани отново да се явят на 29 януари 2015 г., но не се явяват, като адвокатът на г-н Колев изтъква обстоятелството, че е служебно ангажиран по друго дело. Поради това обвинението срещу г-н Колев не му е предявено.

37. На следващо място, що се отнася до г-н Костадинов, той не е намерен на посочения адрес. Неговият адвокат посочва, че не може да се свърже с него. Поради това е разпоредено да бъде доведен принудително. Адвокатът на г-н Костадинов обаче представя медицинско удостоверение, че обвиняемият е постъпил в болница. Ето защо обвинението срещу него също не му е предявено.

38. Досъдебното производство приключва в рамките на определения от съда срок и прокурорът съставя обвинителен акт.

39. С разпореждане от 20 февруари 2015 г. съдът приема, че в досъдебното производство са допуснати съществени процесуални нарушения. Всъщност, от една страна, е налице съществено процесуално нарушение, доколкото последното постановление за привличане на обвиняем не е било предявено на обвиняемите и на техните адвокати. От друга страна, е установено противоречие между постановлението за привличане на обвиняем и обвинителния акт, доколкото последното постановление за привличане на обвиняем не е било предявено на обвиняемите в главното производство, поради което обвинителният акт не може да се позовава на това последно постановление. В обвинителния акт следва да фигурира единствено постановлението, което е било предявено на страните.

40. Съдът, от друга страна, приема, че пречките за предявяване на новите обвинения на г-н Колев и г-н Костадинов не оправдават нарушението на процесуалните им права.

41. Ето защо съдът дава на прокурора срок от един месец, за да отстрани тези нарушения, като в противен случай наказателното производство срещу обвиняемите в главното производство ще бъде прекратено. Делото е върнато на прокурора на 7 април 2015 г. и този срок изтича на 7 май 2015 г.

42. Въпреки това прокурорът не е бил в състояние да предяви новите обвинения и разследването на обвиняемите в главното производство и на техните адвокати, които са се позовали на здравословни и служебни причини, за да откажат да се явят за предявяването.

43. С разпореждане от 22 май 2015 г. Специализираният наказателен съд установява, че прокурорът не е отстранил съществените процесуални нарушения и е допуснал нови такива, като приема, че са били нарушени процесуалните права на обвиняемите в главното производство, а противоречията в обвинителния акт не са били отстранени.

44. Макар съдът да излага хипотезата, че двамата обвиняеми в главното производство и техните адвокати са злоупотребили с правата си, за да предизвикат изтичане на сроковете и това да доведе до приключване на воденото срещу тях наказателно производство, той все пак приема, че са изпълнени условията за прекратяване на това производство. Въпреки това той взема решение да прекрати не наказателното, а съдебното производство.

45. Тъй като счита, че не са били допуснати съществени процесуални нарушения, прокурорът подава протест срещу разпореждането от 22 май 2015 г.

46. С определение от 12 октомври 2015 г. въззивният съд връща делото на запитващата юрисдикция, а именно на Специализирания наказателен съд, с мотива че последният е трябвало да прекрати наказателното производство срещу обвиняемите в главното производство в съответствие с членове 368 и 369 от НПК.

47. При тези обстоятелства запитващата юрисдикция решава да сезира Съда, като му поставя преюдициалните въпроси, изложени в следващите точки.

III – Преюдициалните въпроси

48. В спора в главното производство Специализираният наказателен съд решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Дали национален закон е съвместим със задължението на държава членка да предвиди ефективно наказателно преследване за престъпления на митнически служители, ако този закон предвижда, че наказателното производство, водено против митнически служители за участие в организирана престъпна група с цел да извършват корупционни престъпления при изпълнение на задълженията си (да приемат парични суми, за да не извършват митнически преглед), както и за конкретни подкупи, както и за укриване на взети подкупи, се прекратява, без съдът да разгледа по същество повдигнатите обвинения, при следните условия: а) изтекъл двугодишен срок от обвинението; б) направено искане от обвиняемия за приключване на досъдебното производство; в) даване от съда на прокурора на тримесечен срок за приключване на досъдебното производство; г) осъществяване на „съществени процесуални нарушения“ от прокурора в този срок (изразяващи се в ненадлежно предявяване на допълнено обвинение, непредявяване на разследването и противоречив обвинителен акт); [е] даване от съда на прокурора на нов едномесечен срок за отстраняване на тези „съществени процесуални нарушения“; [ф] неотстраняване на тези „съществени

процесуални нарушения“ от прокурора в този срок — ако причината за допускането им в първия тримесечен срок и за неотстраняването им в последния едномесечен срок се дължи както на прокурора (неотстраняване на противоречията в обвинителния акт; неизвършване на реални действия в по-голямата част от тези срокове), така и на защитата (неоказване на задължително съдействие за предявяване на обвинението и за предявяване на разследването поради постъпване в болница от обвиняемите и позоваване на други служебни ангажименти от адвокатите); [g] възникване на субективно право за обвиняемия наказателното производство да се прекрати — поради неотстраняване на „същественото процесуално нарушение“ в определените срокове.

2. При отрицателен отговор [на първия въпрос], коя част от горепосочената правна уредба следва националната юрисдикция да остави без приложение, за да гарантира ефективното приложение на европейското право — [a] прекратяването на наказателното производство при изтичане на едномесечния срок; или [b] определянето на горепосочените пороци като „съществен процесуално нарушение“; или [c] защита на възникналото по [g] субективно право — ако е налице възможност това нарушение ефективно да се отстрани в съдебното производство.
- a) Решението за оставяне без приложение на национална правна норма за прекратяване на наказателното производство следва ли да бъде обусловено от:
- i) предоставяне на прокурора на допълнителен срок за отстраняване на „същественото процесуално нарушение“, равен на онзи срок, през който той е бил в обективна невъзможност да го стори поради пречки, дължащи се на защитата;
 - ii) в случая на [подточка i)] — установяване от съда, че тези пречки са резултат от „злоупотреба с право“.
 - iii) при отрицателен отговор на [втория въпрос, буква а), подточка i)] — установяване от съда, че в националния закон остават предвидени достатъчно гаранции за приключване на досъдебното производство в разумен срок.
- b) Решението за оставяне без приложение на националното определяне на горепосочените пороци като „съществен процесуално нарушение“ съответно ли е на европейското право, а именно:
- i) правото по член 6, ал. 3 от Директива 2012/13/ЕС за предоставяне на защитата на подробна информация относно обвинението надлежно защитено ли е, ако:
 - тази информация ще бъде предоставена след фактическото внасяне на обвинението в съда, но преди разглеждането му от съда и също така, в предходен момент, преди внасяне на обвинението в съда, пълна информация за основните елементи на обвинението е била предоставена на защитата (относимо за обв. Христов);
 - при положителен отговор на [втория въпрос, буква б), подточка i), първо тире] — тази информация ще бъде предоставена след фактическото внасяне на обвинението в съда, но преди разглеждането му от съда и също така, в предходен момент, преди внасяне на обвинението в съда, частична информация за основните елементи на обвинението е била предоставена на защитата; причина за частичния обем на предоставена информация са пречки от страна на защитата — (относимо за обв. Колев и обв. Костадинов);

- тази информация съдържа противоречия относно конкретното корупционно изявление (веднъж се посочва, че друг обвиняем словесно е поискал подкупа, а обв. Христов с гримаса е изразил неудовлетворението си, когато подложения на митническа проверка е предложил твърде малко пари, а след това се посочва, че обв. Христов е отправил конкретни думи за искане на подкуп).
- ii) правото по член 7, ал. 3 от Директива 2012/13/ЕС за предоставяне на защитата на достъп до материалите „не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда“ по делото надлежно защитено ли е, ако защитата е имала достъп до основната част от материалите в предходен момент и на защитата е била предоставена възможност да се запознаят с материалите, но те не са се възползвали от тази възможност поради пречки (заболяване, служебни ангажименти) и поради позоваване на национален закон, съобразно който следва да бъдат призовани за достъп до материалите поне три дни по-рано; необходимо ли е да се даде втора възможност, след отпадане на пречките и поне три дни предварително; необходимо ли е да се изследва дали тези пречки са обективно съществуващи или представляват злоупотреба с право.
- iii) законовото изискване „не по-късно от внасяне на обвинението в съда“ в член 6, ал. 3 и член 7, ал. 3 от Директива 2012/13/ЕС едно и също значение ли има в двете разпоредби; какво е неговото значение — преди фактическото внасяне на обвинението в съда, или най-късно заедно с внасяне на обвинението в съда или след внасяне на обвинението в съда, но преди съдът да предприеме действия по разглеждане на това обвинение.
- iv) законовото изискване за предоставяне на информация за обвинението и достъп до материалите по делото по такъв начин, че да се гарантира „ефективното упражняване на правото на защита“ и „справедливостта на производството“ по член 6, ал. 1 и член 7, ал. 2 и 3 от Директива 2012/13/ЕС едно и също значение ли има в двете разпоредби; това изискване ще бъде ли спазено ако:
 - подробната информация относно обвинението бъде предоставена на защитата макар и след внасяне на обвинението в съда, но преди да бъдат предприети действия по разглеждане по същество на това обвинение и бъде даден достатъчен срок за подготовката на защитата; в предходен момент информация за обвинението е била предоставена в непълен и частичен вид.
 - достъпът до всички материали бъде предоставен на защитата макар и след внасяне на обвинението в съда, но преди да бъдат предприети действия по разглеждане по същество на обвинението и бъде даден достатъчен срок за подготовката на защитата; в предходен момент на защитата е бил предоставен достъп до по-голямата част от материалите по делото.
 - съдът предприеме действия, с които да гарантира на защитата, че всички изявления, които защитата направи след запознаване с подробното обвинение и всички материали по делото, ще имат същия ефект, който биха имали, ако тези изявления са били направени пред прокурора преди внасяне на обвинението в съда.
- v) „справедливостта на производството“ по член 6, ал. 1 и 4, както и „ефективното упражняване на правото на защита“ по член 6, ал. 1 от Директива 2012/13/ЕС ще бъдат ли гарантирани, ако съдът приеме да образува съдебно производство въз основа на окончателно обвинение, което съдържа противоречие относно корупционното изявление, но след това даде възможност на прокурора да отстрани

това противоречие; също така даде възможност на страните да се ползват в пълен обем от онези права, които те биха имали, ако обвинението е било внесено без такова противоречие.

vi) правото на защита от адвокат, прогласено в член 3, ал. 1 от Директива 2013/48/ЕС надлежно защитено ли е, ако в досъдебната фаза на адвоката е била предоставена възможност да се яви за уведомяване на междинно обвинение и за осъществяване на пълен достъп до всички материали по делото — но той не се е явил поради служебни ангажименти и поради позоваване на национален закон за призоваване поне 3 дни по-рано; необходимо ли е да се дава нов срок, след отпадане на тези ангажименти и поне 3 дни по-рано; необходимо ли е да се изследва дали причината за явяването е уважителна или не, дали е налице злоупотреба с право.

vii) нарушаването на правото на защита от адвокат, прогласено в член 3, ал. 1 от Директива 2013/48/ЕС в досъдебната фаза ще се отрази ли на „реалното и ефективно упражняване на право на защита“, ако съдът, след внасяне на обвинението в съда, предостави на адвоката пълен достъп до окончателното и подробно обвинение, както и до всички материали по делото, след което предприеме действия, с които да гарантира на адвоката, че всички изявления, които адвокатът направи след запознаване с подробното обвинение и всички материали по делото, ще имат същия ефект, който биха имали, ако тези изявления са били направени пред прокурора преди внасяне на обвинението в съда.

v) Съобразен[о] ли е с европейското право възникналото за обвиняемия субективно право наказателното производство да се прекрати (при горепосочените условия), независимо от възможността вредният ефект от неотстраненото от прокурора „съществено процесуално нарушение“ да бъде напълно отстранен чрез действия, предприети от съда, в съдебното производство, така че в крайна сметка правното положение на обвиняемия да бъде идентично с онова, което той би имал, ако това нарушение е било своевременно отстранено.

3. Следва ли да се приложи по-благоприятният национален режим относно правото за разглеждане на делото в разумен срок, правото на информация и правото на защита от адвокат, ако те — в съчетание с други обстоятелства (процедурата, описана в т. 1), биха довели до прекратяване на наказателното производство.

4. Член 3, ал. 1 от Директива 2013/48/ЕС следва ли да се тълкува като оправомощаващ националния съд да отстрани от участие в съдебното производство адвокат, който е представлявал двама обвиняеми, единият от които е дал обяснения относно факти, които засягат интересите на втория обвиняем, който не дава обяснения.

При положителен отговор — правото на защита от адвокат по член 3, ал. 1 от Директивата ще бъде ли гарантирано от съда, който — след като допусне до участие в съдебното производство адвокат, защитава двама обвиняеми с противоречиви интереси — назначи на всеки един от тях нови и различни служебни защитници“.

IV – Анализ

49. Преди да предложи преформулиране на преюдициалните въпроси, искам да направя следните две бележки.

50. Първо, за да отхвърля всяко съмнение дали правото на Съюза е приложимо в главното производство, припомням, че член 325 ДФЕС посочва, че Съюзът и държавите членки се борят с измамата и с всяка друга незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза⁹.

51. В това отношение член 1, параграф 1, буква б), първо тире от Конвенцията за ЗФИ предвижда, че по отношение на приходите такава измама е всяко умишлено действие или бездействие, свързано с използването или представянето на фалшиви, грешни или непълни изявления или документи, което води до неправомерно намаляване на средствата от общия бюджет на Европейските общности или бюджетите, управлявани от или от името на Европейските общности. Съгласно член 1, параграф 2 от тази конвенция във вътрешното право това поведение трябва да съставлява престъпно деяние.

52. Член 2, параграф 1 от посочената конвенция уточнява, че всяка държава членка предприема необходимите мерки, за да гарантира, че деянието, посочено в член 1 от същата конвенция, както и съучастието, подбудителството или опитът да бъде извършено деянието, посочено в член 1, параграф 1, ще бъдат наказуеми с ефективни, съразмерни и възпиращи наказания. От друга страна, по силата на Първи протокол към Конвенцията за ЗФИ пасивната корупция и активната корупция¹⁰ също трябва да съставляват престъпно деяние съгласно вътрешното право на всяка държава членка.

53. В конкретния случай обвиняемите в главното производство са обвинени в това, че са извършили корупционни престъпления, като са искали подкупи от водачите на товарни и леки автомобили, които преминават външната граница на Съюза, по-конкретно между България и Турция, в замяна на което тези водачи не са били подлагани на митнически контрол. Съгласно член 301 от НПК това деяние се наказва с лишаване от свобода до шест години и глоба до 5 000 български лева (BGN) (около 2 500 EUR). Тези деяния на обвиняемите в главното производство може да са довели до засягане на финансовите интереси на Съюза, като са го лишили от част от собствените му ресурси. Ето защо е извън всякакво съмнение, че в спора в главното производство се прилага правото на Съюза.

54. На второ място, отбелязвам, че с определение от 28 септември 2016 г., постъпило в Съда на 25 октомври 2016 г., запитващата юрисдикция уведомява, че г-н Христов, един от обвиняемите в главното производство, е починал на 9 септември 2016 г., поради което наказателното производство срещу него е прекратено. Ето защо намирам, че въпросите, свързани с положението на г-н Христов, вече не са релевантни за разрешаване на спора в главното производство.

А– Предварителни бележки

55. Запитващата юрисдикция поставя на Съда около двадесет въпроса и подвъпроса, които според мен могат да бъдат разгледани в две големи групи въпроси.

56. Всъщност първото питане на запитващата юрисдикция е пряко свързано с протичането на наказателното производство, чийто прекомерен формализъм би могъл според нея да противоречи на правото на Съюза. Така въвеждането на процедурата по членове 368 и 369 от НПК, съчетано със стриктно формалния характер на правото на информация относно повдигнатото обвинение и на предявяването на материалите по делото, би трябвало да доведе до прекратяване на наказателното производство, без срещу лицата, обвинени в засягане на финансовите интереси на Съюза, да се води наказателно преследване.

⁹ Вж. решение от 8 септември 2015 г., Taricco и др. (C-105/14, EU:C:2015:555, т. 37).

¹⁰ За определение на тези две понятия препращам към точки 8 и 9 от настоящото заключение.

57. Ето защо тази група от въпроси ни кара да разгледаме първо дали правото на Съюза допуска разпоредби от националното право като членове 368 и 369 от НПК, които поради неспазване на преклузивен срок задължават националния съд да прекрати наказателното производство, дори и когато причината за забавянето се дължи на умишлени пречки от страна на обвиняемия. Ако това е така, ще трябва да определим последиците от тази несъвместимост.

58. Второ, с втория си въпрос, буква б) запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 допуска национална практика като тази в главното производство, която предвижда на обвиняемия да бъде предоставена информация относно обвинението след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди последният да е започнал да разглежда обвинението. Тя иска също така да се установи дали член 7, параграф 3 от тази директива допуска същата национална практика, според която окончателният обвинителен акт се внася в компетентния съд дори когато защитата, която е имала възможност да се запознае с материалите по делото, не е упражнила това свое право поради служебни ангажименти или поради здравословното състояние на обвиняемия.

59. Другата група въпроси се отнася по-специално до Директива 2013/48. Запитващата юрисдикция иска по същество да разбере дали член 3, параграф 1 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национално законодателство като разглежданото в главното производство, което предвижда, че националният съд е длъжен в съдебното производство да отстрани адвоката на един от обвиняемите, който е или е бил защитник и на друг от обвиняемите, ако защитата на единия противоречи на защитата на другия. Ако това е така, трябва ли член 3, параграф 1 от посочената директива да се тълкува в смисъл, че правото на достъп до адвокат е гарантирано, доколкото този съд определя служебно нови адвокати, които да защитават тези обвиняеми?

60. Следователно в анализа, който следва, ще разгледам последователно тези въпроси.

Б– По преюдициалните въпроси

1. Относно съответствието на наказателното производство, предвидено в членове 368 и 369 от НПК, с правото на Съюза и последиците от евентуалната му несъвместимост

61. С първия и третия въпрос запитващата юрисдикция всъщност иска да се установи дали правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска разпоредби от националното право като членове 368 и 369 от НПК, които поради неспазване на преклузивен срок задължават националния съд да прекрати наказателното производство, при това дори когато причината за забавянето се дължи на умишлени пречки от страна на обвиняемия.

62. Определението за преклузивен срок е „установен в закона срок за извършване на определено действие, изтичането на който не може да бъде спряно или прекъснато, за разлика от погасителната давност“¹¹.

63. Процесуалният казус, представен на Съда, отговаря точно на това определение. Обстоятелствата по делото показват, че той води до системен риск от ненаказуемост на престъпленията, които засягат финансовите интереси на Съюза.

¹¹ Вж. *Cornu, G. Vocabulaire juridique*. Presses universitaires de France, Paris 2011.

64. От дадените пред Съда различни писмени и устни обяснения изглежда, че приемането на това законодателство в Република България е последица от желанието за борба с процесуалните забавяния, които са довели до множество осъдителни решения на Европейския съд по правата на човека срещу тази държава членка за нарушение на разумния срок¹².

65. Въпросът, който се поставя пред нас в настоящото дело, е обратен, а именно дали приемането на преклузивен срок при описаните от запитващата юрисдикция процесуални обстоятелства не води до въвеждане на също толкова неразумен срок за постановяване на присъда, тъй като е твърде къс и абсолютен, като води до ненаказуемост?

66. Всъщност нарушаването на разумния срок традиционно се изтъква в рамките на спазването на правото на защита, когато става въпрос за срок, който е неразумен, тъй като е твърде дълъг. В настоящия случай по-скоро става въпрос то да се изследва в рамките на неразумен, твърде къс срок, който не позволява за извършените деяния да бъде наложена заслужената обичайна санкция.

67. Както посочих в точки 50—53 от настоящото заключение, намираме се в приложното поле на правото на Съюза и поставеният сега въпрос всъщност се отнася до ефективността на това право, и в частност на първичното право.

68. Ето защо трябва надлежно да се постави въпросът дали разглежданото национално законодателство е съобразено с това произтичащо от Договорите задължение на държавите членки да се борят с незаконната дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза, като приемат възпиращи и ефикасни мерки, както и да приемат същите мерки за борба с измамата, засягаща тези интереси, каквито предприемат за борба с измамата, засягаща собствените им финансови интереси¹³.

69. От тази гледна точка се налага Съдът да анализира националното право, тъй като в представеното пред него положение в рамките както на националното право, така и на правото на Съюза се прилагат едни и същи разпоредби, и съответно принципът на равностойност е спазен изцяло, а неефективността произтича именно от тази равностойност.

70. Деянията, засягащи финансовите интереси на Съюза, са сложни, а оттам и трудни за доказване престъпления. Макар обстоятелствата в главното производство да изглеждат относително прости, по тях се разследват множество съизвършители или съучастници, което винаги води до затруднения, тъй като налага множество разпити и очни ставки.

71. Нещо повече, неразбираемо би било разследването да няма за цел да установи сериозността на трафика от гледна точка на неговата продължителност и на генерираните от него печалби. Необходимо е и разследване на последващо изпиране на получената сума, доколкото отнемането на придобитите с печалбите от незаконната дейност вещи по принцип е единственият начин за намаляване на нанесените вреди.

72. Установи се, че е ноторно известно, че при такива дела наложените срокове за разследване са недостатъчни. Всъщност основният срок е двумесечен, с възможност за удължаване, но при максимален срок от две години, който е абсолютен краен срок.

¹² Вж. по-специално ЕСПЧ, 10 май 2011 г., Димитров и Хамънов срещу България (СЕ:ЕCHR:2011:0510JUD004805906) и т. 34.1 и 37 от преюдициалното запитване.

¹³ Вж. член 325 ДФЕС и решение от 8 септември 2015 г., Taricco и др. (C-105/14, EU:C:2015:555, т. 37).

73. Как тогава да си представим, че би приключило например разследване по дело за верижна измама с ДДС, в която са замесени фиктивни дружества от различни държави, което налага технически действия по разследването като счетоводни експертизи и прибягване до мерки за международно съдебно и полицейско сътрудничество?

74. Ако към това добавим, че очевидната недобросъвестност на обвиняемите и създаваните от защитата им пречки — които запитващата юрисдикция описва като „умишлени“ — са достатъчни, за да блокират напълно процедурата и да доведат до погасяването на наказателното преследване, аз считам, че системният характер на констатираното безсилие е напълно доказан. Още повече, че даденото от запитващия съд описание на различните етапи от тази процедура доказва, че няма начин тези императивни срокове да не бъдат приложени и опитът на този съд да постигне това е довел до бърз неуспех, санкциониран от въззивния съд¹⁴.

75. Ето защо няма друго разрешение, освен да се направи извод, че е необходимо запитващата юрисдикция да не прилага разпоредбите от националното право, които водят до това положение, тъй като в случая не може да се направи съответстващо тълкуване, както признава и самата юрисдикция.

76. Поначало това разрешение се ръководи от един общ принцип на правото на Съюза, а именно принципа на пропорционалност.

77. Като общ принцип на правото на Съюза той понастоящем е изразен в член 5, параграфи 1 и 4 ДЕС, в редакцията му след Договора от Лисабон.

78. Член 5, параграф 1 ДЕС му придава основна роля, заедно с принципа на субсидиарност, при определяне на упражняването на компетентността на Съюза, чиито граници са определени при прилагане на същата разпоредба в съответствие с принципа на предоставената компетентност.

79. Дейността на Съюза е ограничена в рамките на неговата компетентност с оглед на постигане на поставените в Договорите цели.

80. Съгласно член 5, параграф 4 ДЕС при тази дейност следва да се спазва принципът на пропорционалност, който налага съдържанието и формата на дейност на Съюза да не надхвърлят необходимото за постигане на въпросните цели.

81. Принципът на пропорционалност обаче не е призван да отслаби или да парализира дейността на Съюза, макар позоваването на него най-често да се извършва, за да се избегне прилагането на норма или инструмент на Съюза, за която или който се счита, че накърнява националното право.

82. Впрочем този принцип забранява да се действа по начин, надхвърлящ необходимото, за да бъде постигната целта на Съюза, но в тази граница той не би трябвало да попречи да се направи всичко необходимо.

83. Така например, макар съображение 11 от Директива 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година относно Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси¹⁵ да признава на изпълняващата държава възможността да замени поисканото действие с друго действие по националното право, което нарушава в по-малка степен неприкосновеността, това е допустимо, при условие че въпросното национално действие е също толкова ефективно.

¹⁴ Вж. точки 44 и 46 от настоящото заключение.

¹⁵ ОВ L 130, 2014 г., стр. 1 и поправка в ОВ L 143, 2015 г., стр. 16.

84. Струва ми се, че това сравнение налага друга забележка, а именно че в случая става въпрос държавите членки да гарантират еднакво преследване на деянията, засягащи финансовите интереси на Съюза, на цялата територия на Съюза в рамките на Регламент № 450/2008 и на територията на държавите членки, подписали Конвенцията за ЗФИ.

85. Тези актове — и на първо място Регламент № 450/2008 — задължават съответните държави членки да предвидят пропорционални, възпиращи и ефективни санкции. Ето защо задължението за ефективност няма да е изпълнено, ако в действителност процесуални разпоредби възпрепятстват прилагането на тези санкции.

86. Както посочих по-горе, поради своя преклузивен характер разглежданата национална разпоредба очевидно не е съобразена с целта, преследвана от приложимите норми от правото на Съюза. Също така като общ принцип принципът на пропорционалност не само оправдава, но ако се налага, представлява правно основание за решението да не се прилагат въпросните национални разпоредби¹⁶, и посочва с какво трябва да бъдат заменени.

87. Всъщност това не би могло да доведе до прекомерност в друга посока. Като общ принцип на правото, принципът на пропорционалност, признат от Хартата на основните права на Европейския съюз, е и основна свобода, която в настоящия случай трябва да се приложи в този допълнителен аспект.

88. Ето защо националният съд е обвързан от необходимостта да спазва правилата за разумния срок, който впрочем е само една от множеството проявни форми на принципа на пропорционалност, но в този случай — в конкретната хипотеза на едно процесуално действие.

89. Разумният характер на срока за постановяване на решение трябва да се преценява в зависимост от конкретните обстоятелства по делото, каквито са сложността на спора и поведението на страните¹⁷. Европейският съд по правата на човека също многократно е приемал, че „разумният характер на времетраенето на едно наказателно производство се преценява в зависимост от обстоятелствата по делото и предвид утвърдените в съдебната практика критерии, в частност сложността на делото и поведението на жалбоподателя и на компетентните органи“¹⁸.

90. Следователно, ако в резултат от неприлагането на националната правна уредба, противоречаща на правото на Съюза, няма преклузивен срок, националният съд следва да се увери, че досъдебното производство е проведено при спазване на разумния срок. Така, както посочих по-горе, той трябва да прецени пропорционалността с оглед на обстоятелствата по делото, като сложността на спора и поведението на страните и на съдебните органи.

91. В това отношение във връзка със сложността на главното производство според мен следва да бъде взето предвид обстоятелството, че разследването се отнася до осем обвиняеми, преследвани за участие в организирана престъпна група, като съставомерните факти са се осъществили в период от малко повече от една година. Ето защо разследващите органи трябва да разполагат с достатъчно време, за да съберат необходимите доказателства, свидетелски показания или всички други необходими материали. От друга страна, поведението на

¹⁶ Съгласно трайната практика на Съда запитващата юрисдикция е длъжна по собствена инициатива да не прилага националните разпоредби, които противоречат на правото на Съюза, без да е необходимо да иска или да изчаква предварителната им отмяна по законодателен или друг конституционен ред. В този смисъл вж. решение от 8 септември 2015 г., Taricco и др. (C-105/14, EU:C:2015:555, т. 49 и цитираната съдебна практика).

¹⁷ Вж. решение от 16 юли 2009 г., Der Grüne Punkt — Duales System Deutschland/Комисия (C-385/07 P, EU:C:2009:456, т. 181).

¹⁸ Вж. ЕСПЧ, 24 юли 2012 г., Д.М.Т. и Д.К.И. срещу България, CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, § 93.

обвиняемите в главното производство също може да е обстоятелство в подкрепа на допълнителен срок, доколкото няма съмнение, че те умишлено са допринесли за това прокурорът да не може да изпълни задълженията си в досъдебната фаза на наказателното производство, по-специално предявяването на повдигнатото обвинение и на разследването.

92. Ще добавя, че прекалено къс срок за разследване заплашва да доведе до фокусиране на разследването преди всичко върху доказателствата в подкрепа на обвинението за сметка на евентуалните доказателства в полза на обвиняемия или на такива, които обясняват мотивите или поведението и биха могли да смекчат интензитета на репресията, като по този начин се избегне тежестта на наказанието да е несъразмерна спрямо престъплението, както прогласява член 49, параграф 3 от Хартата на основните права, отнасящ се до принципа на пропорционалност.

93. По гореизложените съображения считам, че член 325 ДФЕС, член 2, параграф 1 от Конвенцията за ЗФИ, както и член 2, параграф 2 и член 3, параграф 2 от Първи протокол към Конвенцията за ЗФИ трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат разпоредби от националното право като тези на членове 368 и 369 от НПК, които поради неспазването на преклузивен срок задължават националния съд да прекрати наказателното производство, дори когато причината за забавянето са умишлени пречки от страна на обвиняемия. Националният съд трябва да осигури пълното действие на правото на Съюза, като при необходимост не приложи разпоредбите на националното право, които не позволяват на съответната държава членка да изпълни наложените ѝ с посочените разпоредби задължения.

2. Относно правото на информация относно повдигнатото обвинение и правото на достъп до материалите по делото

94. В рамките на втория въпрос, буква б), запитващата юрисдикция иска от Съда по същество да установи дали член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 допуска национална практика като разглежданата в главното производство, която предвижда предоставянето на обвиняемия на информация относно обвинението след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди последният да е започнал разглеждането на обвинението. Тя иска също така да се установи дали член 7, параграф 3 от тази директива допуска същата национална практика, съгласно която окончателният обвинителен акт се внася в компетентния съд, въпреки че защитата, която е имала възможност да се запознае с материалите по делото, не е упражнила това свое право поради служебни ангажименти или поради здравословното състояние на обвиняемия.

95. По мое мнение на този въпрос може да се отговори единствено положително. За какво би послужило неприлагането на преклузивния срок и даването на допълнителни, дори и много дълги срокове на прокурора, ако не могат да се преодолеят пречките от страна на обвиняемите?

96. Според мен описаната от запитващата юрисдикция практика е въведена, най-малкото отчасти, именно за да се преодолеят тези пречки, които биха попречили на сезирането на съда, и тази практика трябва да бъде потвърдена, по-специално от гледна точка на спазване на принципа на ефективност.

97. Нещо повече, струва ми се, че тази практика гарантира спазването на правото на защита, така както е посочено по-специално в Директива 2012/13.

98. Член 6, параграф 3 и член 7, параграф 3 от тази директива не посочват точно в кой момент от производството на лицето, заподозряно в извършване на престъпление, трябва да бъде предоставена информация за тези елементи, а именно информация относно повдигнатото срещу него обвинение и достъп до материалите по делото. Всъщност те се задоволяват с това

да посочат съответно че „не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда се предоставя подробна информация относно обвинението“ и че достъпът до материалите по делото „се предоставя своевременно, за да може да се упражни ефективно правото на защита, но не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда“.

99. Също като достъпа до материалите по делото, постановлението за привличане на обвиняем има за цел да информира точно заподозряното лице за деянието, в което е обвинено, и да му позволи да подготви и да упражни ефективно правото си на защита, които са условия за справедлив процес¹⁹.

100. Следва да се уточни, че текстът на член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 на френски език според мен е двусмислен. Всъщност, строго погледнато, съдът се произнася по основателността на обвинението по време на съвещанието. Поради това тази разпоредба би трябвало да се разбира в смисъл, че изисква информацията относно обвиненията, възприетата квалификация, доказателствата и материалите по делото да се предостави най-късно до момента на започване на съдебното следствие пред съда. Освен това посоченото тълкуване според мен се подкрепя от текста на Директивата на другите езици²⁰.

101. За да се осигури действието на правилата за справедлив процес, е очевидно, че при предоставянето на информация трябва да се даде достатъчен срок, за да може обвиняемият да подготви ефективно защитата си, което при необходимост изисква отлагане на делото за тази цел.

102. Така например по отношение на предявяването на материалите по делото припомням, че последните по-специално позволяват на обвиняемия и на неговия адвокат да направят съвсем конкретни искания по доказателствата или дори да поискат допълнително разследване. Следователно достъпът до тези материали трябва да е възможен в такъв момент, който позволява на обвиняемия или на неговия адвокат да подготви своевременно и ефективно своята защита, и при всяко едно положение такъв достъп не може да стане на етапа на съвещанието. Ако съдът установи, че достъп е бил поискан, но по независещи от обвиняемото лице или от неговия адвокат причини те не са могли да се запознаят с материалите по делото, аз считам, че и в този случай съдът трябва да отложи производството и да разреши достъпа, като даде достатъчно време на това лице и на неговия адвокат да се запознаят с тях и евентуално да формулират всички искания, които имат право да направят.

103. Следователно с оглед на изложените по-горе обстоятелства считам, че член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална практика, която предвижда предоставяне на обвиняемия на информация относно обвинението след внасяне на обвинителния акт в съда, доколкото протичането на производството при разглеждане на делото позволява на обвиняемия да узнае и да разбере в какво е обвинен и му дава разумен срок, за да обсъди събраните срещу него доказателства.

104. От друга страна, намирам, че член 7, параграф 3 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална практика, която предвижда, че достъпът до материалите по делото се предоставя по искане на страните в досъдебното производство преди съставяне на окончателния обвинителен акт. Отговорът е продиктуван само от съображение от практическо

¹⁹ Вж. съображения 27 и 28 от директива 2012/13.

²⁰ Например текстът на тази разпоредба на италиански език е следният: „Gli Stati membri garantiscono che, al più tardi al momento in cui il merito dell'accusa è sottoposto all'esame di un'autorità giudiziaria, siano fornite informazioni dettagliate sull'accusa, inclusa la natura e la qualificazione giuridica del reato, nonché la natura della partecipazione allo stesso dell'accusato“. Текстът на английски език е: „Member States shall ensure that, at the latest on submission of the merits of the accusation to a court, detailed information is provided on the accusation, including the nature and legal classification of the criminal offence, as well as the nature of participation by the accused person“

естество. Разрешение в друг смисъл би предположило делото да бъде изпратено на обвиняемия или на неговия адвокат при произтичащите от това рискове от изгубване или унищожаване. Освен това, ако става въпрос за материалите по делото, те могат да са много обемни, и например при този вид престъпна дейност да съдържат иззета счетоводна документация.

105. В това отношение обаче е важно националният съд да гарантира, че обвиняемият или неговият адвокат може да получи реално достъп до тези материали, за да му се позволи да подготви ефективно защитата на обвиняемия.

3. Относно правото на достъп до адвокат

106. С четвъртия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 1 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национално законодателство като разглежданото в главното производство, което предвижда, че националният съд е длъжен в съдебното производство да отстрани адвоката на един от обвиняемите, който е или е бил защитник и на друг обвиняем, ако защитата на единия от обвиняемите противоречи на защитата на другия, и което предвижда, че този съд е длъжен да назначи служебно нови адвокати да представляват тези обвиняеми.

107. Най-напред е уместно да посоча, че по силата на член 15 от тази директива държавите членки са длъжни да въведат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими за да се съобразят с посочената директива, до 27 ноември 2016 г. Следователно към датата на фактите в главното производство този срок не е изтекъл. Въпреки това, макар че не се прилага към правните положения, възникнали и окончателно установени при действието на стария закон, новата правна норма се прилага спрямо техните бъдещи последици, както и спрямо новите правни положения²¹. От друга страна, Директива 2013/48 не съдържа нарочна разпоредба, която да определя по специален начин условията за прилагането ѝ във времето. От това според мен следва, че тази директива е приложима към положението на двамата обвиняеми в главното производство.

108. Припомням, че член 3, параграф 1 от посочената директива гласи, че „[д]ържавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражнят правата си на защита“. Следователно правото на достъп до адвокат е първостепенен елемент от правото на справедлив съдебен процес²².

109. В действителност Директива 2013/48 има за цел единствено да установи минимални правила за правото на достъп до адвокат в наказателното производство²³. Доколкото тя не предвижда нищо относно възможността съдът да отстрани от наказателното производство адвокат, който защитава по едно и също дело клиенти с противоречиви интереси, отговорът на този въпрос следва съвсем просто от основното право на всеки да се ползва от обективна защита, без да прави компромиси или да застрашава своите интереси.

110. Очевидността на този принцип обяснява защо в крайна сметка не е необходимо той да бъде закрепен в отделна норма. В случая считам, че националната правна уредба, която позволява отстраняване от наказателното производство на адвокат, защитаващ по едно и също дело обвиняеми с противоречиви интереси, е съвсем подходяща, за да гарантира това право, доколкото изобщо не мога да си представя как един и същ адвокат би могъл да защитава

21 Вж. решение от 7 ноември 2013 г., Gemeinde Altrip и др. (C-72/12, EU:C:2013:712, т. 22).

22 Вж. съображение 12 от Директива 2013/48.

23 Вж. член 1 от тази директива.

цялостно и ефективно двама обвиняеми, особено когато обясненията на единия от обвиняемите са срещу другия, както е в настоящия случай. Всъщност това чисто и просто би лишило единия от обвиняемите, ако не и двамата, от основното право на адвокатска помощ и би им попречило реално и ефективно да упражнят правата си на защита²⁴.

111. Що се отнася до служебното назначаване на адвокат, когато съдът отстрани адвоката, който е в конфликт на интереси, аз считам, че то също е в състояние да гарантира правото на достъп до адвокат, описано по-горе.

112. Националният съд обаче трябва да гарантира, че служебният адвокат ще разполага с достатъчно време, за да се запознае с делото и ефективно да защитава клиента си. За тази цел той би трябвало, ако се налага, да отложи производството, за да може служебният адвокат в съответния случай да поиска всякакви процесуални действия — например предоставяне на информация относно материалите по разследването или искания за експертиза — които са изрично предвидени в националното право, за да подготви по най-добрия начин защитата на своя клиент.

113. По гореизложените съображения мисля, че член 3, параграф 1 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национално законодателство като разглежданото в главното производство, което предвижда, че националният съд е длъжен в съдебното производство да отстрани адвоката на един от обвиняемите, който е или е бил защитник и на друг обвиняем, ако защитата на единия от обвиняемите противоречи на защитата на другия, и че този съд следва служебно да назначи нови адвокати, които да представляват тези обвиняеми.

V – Заключение

114. С оглед на изложените съображения предлагам на Съда да отговори на Специализирания наказателен съд (България) по следния начин:

- „1) Член 325 ДФЕС, член 2, параграф 1 от Конвенцията, съставена на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз, за защита на финансовите интереси на Европейските общности, подписана в Люксембург на 26 юли 1995 г., член 2, параграф 2 и член 3, параграф 2 от Протокола, съставен на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз, към Конвенцията за защита на финансовите интереси на Европейските общности, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат разпоредби от националното право като членове 368 и 369 от НПК, които при неспазване на преклузивен срок задължават националният съд да прекрати наказателното производство, дори когато причината за забавянето са умишлени пречки от страна на обвиняемия. Националният съд трябва да гарантира пълното действие на правото на Съюза, като при необходимост не приложи разпоредбите на националното право, които не позволяват на съответната държава членка да изпълни наложените ѝ с посочените разпоредби задължения.
- 2) Член 6, параграф 3 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална практика, която предвижда предоставяне на обвиняемия на информация относно обвинението след внасяне на обвинителния акт в съда, доколкото протичането на производството при разглеждане на делото позволява на обвиняемия да узнае и да разбере в какво е обвинен и му дава разумен срок, за да обсъди събраните срещу него доказателства.

²⁴ Вж. член 3, параграф 1 от Директива 2013/48. Вж. също така член 1 от последната.

- 3) Член 7, параграф 3 от Директива 2012/13 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална практика, която предвижда, че достъпът до материалите по делото се предоставя по искане на страните в досъдебното производство преди съставянето на окончателния обвинителен акт. В това отношение обаче е важно националният съд да гарантира, че обвиняемият или неговият адвокат може да получи реално достъп до тези материали, за да му се позволи да подготви ефективно защитата на обвиняемия.
- 4) Член 3, параграф 1 от Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национално законодателство като разглежданото в главното производство, което предвижда, че националният съд е длъжен в съдебното производство да отстрани адвоката на един от обвиняемите, който е или е бил защитник и на друг обвиняем, ако защитата на единия от обвиняемите противоречи на защитата на другия, и че този съд следва служебно да назначи нови адвокати, които да представляват тези обвиняеми“.